

În baza celor expuse mai sus, pasajele citate la început din lucrarea D-lui Ciobanu vor trebui îndreptate în înțelesul acestei rectificări, iar *Molitvenicul*' nostru va trebui considerat nu ca una dintre cele dintâi urme ale scrisului românesc, ci ca o dovadă cât de târziu se mai întrebuițta limba slavonă în biserica românească ortodoxă din Ardeal, chiar când preoții români aveau nevoie ca indicațiile tipiconale să li se dea în limba lor.

N. Drăganu.

XI.

Cazania protopopului Popa Pătru din Tinăud (Bihor). Manuscris.

Manuscrisul¹⁾ acesta l-am găsit în satul Ortiteag, în biserica căruia am dat și peste un exemplar din psaltirea românească a lui Coresi din 1570. Este un volum mare, în folio, de 30 cm./20 cm., legat în scoarțe de lemn, învelite cu piele. Scoarța din urmă lipsește. Este numerotat de însuși scriitorul manuscrisului. Începe cu fila 3 și merge cu numerotarea până la fila 600. Numărul 300 îl însemnează pe câteva file cu „T“, iar pe toate celelalte, cu semnul „m“. După fila 600 urmează încă patru file nenumeroate dintre cari a patra deteriorată; celelalte cari au mai fost la urmă, nu se păstrează, fiind rupte. Manuscrisul e scris de aceeași mână, cu litere mari, clare, cu inițiale și titluri cu cerneală roșie.

Pe dosul scoarții dela început cetim însemnarea aceasta: *Dă cându au începutu Mihaiu Avășu (?) au [fos]to ani din zidire lumii 7229 ă ră dăla Hs. 1721.*

Pe filele 463 verso, și 464, jos, -găsim:

Ačasta sf[ă]ntă carte o petrecut-o dieacu Blagă Pătru dela Tistag²⁾ tătă, din doscă până în doscă, pe[n]tru ră[n]du în-

1) Mi-a fost dăruit împreună cu exemplarul din Psaltirea lui Coresi, de către preotul Iosif Moldovan, cărui fi mulțumim din toată inima și aici. Exemplarul acesta din psaltirea Coresi, deși deteriorat, este aproape complet. Vom vorbi cu altă ocazie despre el.

2) Chistag, județul Bihor, aproape de Tinăud.

vățături, să o știe spune bine înai[n]te cistitului norod, să nu-i fi rușine.

Apoi o scris în luna lui Iunie 3.

Insemnarea e de pe la 1800, după felul scrisului.

La fila 557, jos:

Sfârșitul învățăturilor din dumeneca în 30.

Scris-*am* ačastă sf[â]ntă ev[an]g[h]elie de învățătură eu mai micul, sluga lui Hs., popa Pătru, lăcuiitoriu în Kinăud¹⁾ [= Tinăud]

La fila 573, jos.

Muțemescu tatălui și fiului și d[u]hului sf[â]nt, că-m[î] dedeș[i] milă și așutoriu dela sf[i]nția ta, de cum așunsu începutul cu pace și cu sănătate. Apoi pe verso:

Aicē bine să socotești, dēcă nu-ț va așunge ev[an]g[he]lii cu ap[o]s[to]le, până în mitariu, fariusei, tu te întoarnă di în dărăp[î], de le zi de a doa oară cât va trăbui și glasurile și ev[an]g[he]liile și ap[o]s[to]lele și așē vei așunge dumeneca mitariului și fariseului²⁾.

Urmează pe filele 573 verso, 574 și 574 verso:

Aicē iaste scara trebelor ce sânt într'ačastă sf[â]ntă carte:

1) De[s]pre post în dumeneca lasă post, în a 2[-a] învățătură.

2) Despre ispovedanie în dumeneca a 2[-a], în post, la a 2[-a] învățătură. etc.

Scara acesta cuprinde în total 32 capitole, dintre cari ultimul este:

Despre carii-s destoinici să fie preuși și nu să popesc, la dumeneca în 16.

Al doisprezecelea punct din scară, care trimete la cazania în care se vorbește despre eretici, îi numește pe aceștia și "Unguri".

Despre Unguri că hulesc trupul D[o]mnului, sf[â]nta cuminecătură, caută la sâmbăta paștilor.

Lucrul acesta dovedește că preoții Români, în predicile ținute în biserici, apărau credința ortodoxă față de celelalte

1) Deci se începuse alterarea dentalelor înainte de e, căci ungurește se zice *Tinód*, de unde *Tinăud* > *T'inăud* > *Kinăud*. Cf. mai sus *Kistag* (Tistag).

2) Cu această cazanie se începe textul.

neamuri de altă credință din Ardeal, cum se poate vedeă și din „*Invățătura la învierea lui Hs*“:

Și dzic ei [ereticii]: cum poate fi trupul lui Hs în pâne văzută și în vin. nu iaste de crēdere. Ei într'un chip cu fariseii hulesc. Acum toți ereticii, Ariuanu, Afundațu, Calvinașii hulesc sf[â]nta cumenecătură. . . . și cu minčunile lor chiamă preuți noștri minčunoș[i] (fila 180 verso).

Dupa scară, pe fila 574, verso, cetim :

*Cu mila m[i]l[o]stivului D[u]mn[e]zău scris-am eu proto-pop **Popa Pătru**, lăcuițoriu în sat în Kınăud, ačastă sf[â]ntă ev[an]g[he]lie, ce iaste de învățatură deîn toate dumenecile preste an. Și ačastă carte iaste tipărită di în țara rusască și iaste izvodită și întoarsă pre limbă rumănescă de un popă rusesc; și multe cuvinte am tocmut. Și ce veți afla zmintit, tocmiți.*

Inceput-am a scriu diintăiu când au fost anii diîn zidire lumiei 7190 și dela nașterē d[fo]mnului nostru Is. Hs. 1682, crugul soarelu au fost în 22, crugul lunei în 8; și au fost themelionul în 4.

Inceput-am cu scrisoarea diîn luna lui Maiu diîn 8 dzile, într'o luni, și am gătat până aicē cu scrisoarē, în luna lui răpciuni în 4 dzile, într'o luni.

În 17 săptămăni am scris ačastă sf[â]ntă ev[an]g[he]lie, ce sf[ă] zice poucenie.

Urmează apoi apostolii pe filele 575—598, după care vine scara întregii cărți, pe filele 598—600. După scară găsim ultima însemnare:

O d[fo]mnul D[u]mnedzău deîn vecie mare har dau și laudă sf[i]nției tale, tatăl și fiul și d[ful]hul sfânt că cum mi-ai dat milă și prilej de am început a scrii ačastă sf[â]ntă ev[an]gh[e]lie și o am scris cu sănătate și cu pace și am gătat cu mila sf[i]nții tale până în sfărșenie, așē foarte te laud și te slăve[sc] până în vēcī, amin¹⁾.

Anii dela Hs. 1682 sfărșit-am până aicē cu scrisoarē, în luna lui Octomvrie în 6 dzile, într'o vineri.

1) Semnul **h** dela sfărșitul cuvintelor nu l-am transcris, semnul **h̄** l-am scris cu **ă**; pe **h̄** cu **ē**, pe **h̄** cu **ia**.

Eu Popa Pătru, lăcuioriu în Kinăud, am scris aastă carte de învățături, cu mila milostivului d[um]nedzău. amin.

Urmează patru file cu câteva evanghelii de la Marcu și Luca, cu titluri în slavonește, sfârșindu-se cu:

ГҮГЕЛА С ВЪ СРҲНОЕ ОМН АСКН . . . РА'І. Celelalte foi ce mai urmau lipsesc.

Din mărturisirea ce o face protopopul Popa Pătru reese că a transformat mult, „a tocmil“ (= a îndreptat) din traducerea acelu „popă rusc“ de care vorbește și pe care nu-l putem identifica aici. Limba textului are foarte multe elemente din graiul de azi de pe Valea Crișului, unde este Tinăudul, satul lui Popa Pătru, care a trebuit să fie un activ „scriitor“, cu înțelesul de copist, dar poate și de „remanieur“ al textelor ce le-a transcris, din care se mai cunoaște un manuscris miscelaneu, la Academia Română, scris la 1685 de protopop Popa Pătru (cf. Catalogul manuscriselor, românești, tomul II, p. 467, No. 714) și care acum se găsește la Moscova, încât' nu l-am putut vedea. Dar persoana nu poate fi decât aceeași cu a noastră, socotind după felul însemnărilor, după nume și după data în care l-a scris (trei ani după Cazani). Ne propunem însă a face altă dată o cercetare comparativă între graiul Cazaniilor pe care le va fi spus și cetit poporului, în vremea păstoriei sale, protopopul Popa Pătru, și între graiul de azi din regiunea Tinăudului.

G. Giuglea.

XII.

Material pentru vocabularul botanic al limbii române.

Grădini țărănești din Banat.

Plantele cultivate prin grădinile țaranilor noștri sânt foarte felurite, potrivit gradului de cultură al ținutului, climatului ce stăpânește acolo și trecutului istoric. Istoria culturală își scoate cele mai importante elemente din studiul comparat al grădinilor țărănești. Dar și studiul limbii găsește în numirile plantelor cultivate de țărani date interesante cu privire la originea și des-